

Paris Kürt Enstitüsü
Kürtçe Eğitim: Konular ve Sorunlar
konferansı
Assemblée Nationale, 16 Nisan 2011

1876 Kanun-ı Esasi'den Bugüne
Türkiye'de Kürtçe Meselesi

Baskın Oran

baskinoran@gmail.com
www.baskinoran.com

İmparatorluk Döneminde Dil

- **İmparatorluk:** Çok çeşitli halkların, dinlerin, etnilerin birlikte buldukları, hepsinin kendi farklı kültürünü yaşayabildiği devlet türü.
- Türkçe sadece *primus inter pares* idi. İlk defa 1876'da Kanun-ı Esasi bir resmî dil getirdi:
 - Md.18: «Osmanlı tebaasının, devlet hizmetine girebilmek için, **devletin resmî dili olan Türkçeyi** bilmesi şarttır»
- Bu madde, İmparatorluk'tan Ulus-devlet'e geçişin başlayacağına işaret ediyordu.
- **Ulus-devlet:** Milletin etnik-dinsel bakımdan monolitik olduğunu varsayan, farklılıklara izin vermeyen devlet türü.

Meşrutiyet (1908) ve Mütareke'de (1918) Dil: Kürtçe Yayınlar ve İttihat & Terakki

•Öncesi:

- Ermenice harfli Kürtçe İncil (1844 ve 1857), Kürtçe-Arapça sözlük (1894), 1898 Kürdistan gazetesi

•1908-1913

1) Kürtçe yayınlar:

- 1908-09 Kürd Teavün ve Terakki Gazetesi
- 1909 Kürtçe-Türkçe sözlük
- Kürt Talebe Hevi Cemiyeti yayınları: 1913 Roji Kürt (Kürt Güneşi) ve Hetavi Kürt (Kürt Günü)

2) İttihat & Terakki faaliyetleri:

- Kürdistan'da herhangi bir kısıtlama söz konusu değil, olamaz.
- İstanbul'da asparagas: Dr. Fıç/Habil Adem/Naci İsmail Pelister «Kürtler – Tarihsel ve Toplumsal İncelemeler» (1918):
«Kürt diye bir millet ve kendine özgü bir dili yoktur. Petersburg Akademisinin "Kürtçe-Rusça-Almanca Lugat"ındaki 8307 kelimenin: 300'ü Kürtçe, 3080'i Türk dilleri, 2640'ı İran dilleri, 2000'i Arapçadır»

•1913-18 Enver Paşa diktatörlüğü

•1918-19 Jin dergisi (Kurmançi/Sorani, Türkçe).

B.Oran

3

İmparatorluk'tan Ulus-devlet'e Geçiş Dönemi (1919-1923): Kürtlere Vaatlerin Özeti

- Kürtlerin her türlü ırksal, toplumsal, bölgesel hak, imtiyaz ve özelliklerine saygılıyız.
- Resmî dil Türkçe olacaktır, fakat resmî daireler dışında her türlü dil her yerde kullanılacaktır. Mahkemelerde de herkes kendi dilini sözlü olarak kullanabilecektir.
- Zaten, il yönetimi özerk olacağından, Kürtler de kendilerini özerk olarak yönetebileceklerdir.

B.Oran

4

1919-23 Geçiş Sürecinde Kürtçe ve Vaatler (1)

- **Nutuk'ta Cemilpaşazade Kasım Bey'e telgraf, 16.06.1919:**
"Kürt kardeşlerimin... hürriyeti ve refah ve ilerlemesinin vasıtalarını sağlamak için sahip olmaları gereken **her türlü hak ve imtiyazların verilmesine** tamamen taraftarım" (Nutuk Cilt III).
- **Sivas Kongresi beyannamesi (11.09.1919):**
"[Doğu illerinde] yaşayan bütün İslami unsurlar, yekdiğerine karşılıklı bir fedakarlık duygusuyla dolu ve **ırksal ve toplumsal haklarına saygılı** öz kardeşirler".
- **Amasya Protokolü no.2 (22.10.1919):**
"... Kürtlerin gelişme serbestisini sağlayacak şekilde **ırksal ve toplumsal haklar bakımından desteklenmelerine, daha iyi duruma getirilmelerine izin verilmesine...**"
- **Misak-ı Milli Md. 1 (28.01.1920) :**
"[bir bütün oluşturan milli topraklar] ... **birbirlerinin ırksal ve toplumsal hakları ile bölgesel koşullarına tamamen saygılı** Osmanlı-İslam çoğunluğu [nun oturduğu yerlerdir»].

B. Oran

5

1919-23 Geçiş Sürecinde Kürtçe ve Vaatler (2)

- **TBMM görüşmeleri (24.04.1920):**
"[Erzurum Kongresi'nin çizdiği milli hudut] dahilinde yaşayan İslami unsurların her birinin kendisine özgü olan **bölgesine, âdetlerine, ırkına özgü olan imtiyazları ... kabul ve tasdik edilmiştir.**"; "İnşallah, varlığımız kurtulduktan sonra (inşallah sesleri) kardeşler arasında çözümlenip sonuçlandırılacağından... teferruata girilmiştir."
- **1921 Anayasası Md. 11:**
"**Vilayet... özerktir. (...)** Eğitim, (...) vilayet şûralarının yetkisi dahilindedir."
Md. 12: «**Vilayet şûrası, vilayet halkı tarafından seçilir**»
- **1921 Teşkilat-ı Esasiye Kanunu değişiklik taslağı (Temmuz 1923):**
Md. 13: "Öğretim işleri serbesttir. Kanun dairesinde her **Türkiyeli** genel ve özel öğretim alabilir";
- **1921 Anayasası 29 Ekim 1923 değişikliği**
Md. 2: «Türkiye Devletinin (...) **Resmî lisanı Türkçedir**»
- **16.01.1923 İzmit Basın Toplantısı :**
"Anayasamız gereğince zaten bir tür yerel özerklikler oluşacaktır. O halde **o ilin halkı Kürt ise, onlar kendi kendilerini özerk olarak idare edeceklerdir**". "Bundan başka Türkiye'nin halkı söz konusu olurken, onları da [Kürtleri] beraber ifade etmek gerekir. İfade olunmadıkları zaman bundan kendilerine ait sorun yaratmaları daima mümkündür".

B. Oran

6

1919-23 Geçiş Sürecinde Kürtçe ve Vaatler (3)

- Türkiye Milleti, Türkiye Halkı, Türkiye Devleti, Türkiye Ordusu, Türkiye Hükümeti, Türkiye muallimleri, vs.
- **Lozan Barış Antlaşması (24 Temmuz 1923)**
 - **Md. 39/4:** «Herhangi bir Türk uyruğunun, gerek özel gerekse ticaret ilişkilerinde, din, basın ya da her çeşit yayın konularıyla açık toplantılarında, **dilediği bir dili** kullanmasına karşı hiçbir kısıtlama konulmayacaktır.»
 - **Md. 39/5:** «Devletin resmî dili bulunmasına rağmen, Türkçeden başka bir dil konuşan Türk uyruklarına, **mahkemelerde kendi dillerini** sözlü olarak kullanabilmeleri bakımından uygun düşen kolaylıklar sağlanacaktır.»

B. Oran

7

Ulus-devlet Başlıyor: «Türk Vardır, Kürt Yoktur»

- 1924 Anayasası: Türkiyeli → Türk
 - Md. 2: «Türkiye Devletinin (...) **Resmî dili Türkçedir**»
 - Md. 10: «18 yaşını bitiren her erkek **Türk** millet meclisi seçimine katılmak hakkına sahiptir»
 - Md. 12: «Türkçe okuyup yazmak bilmeyenler milletvekili seçilemezler»
 - Md. 37: «Cumhurbaşkanı, (...) **Türk devletinin** siyasi temsilcilerini (...) tayin eder»
 - Md. 38 (yemin): «(...) **Türk milletinin** saadetine (...) **Türk Devletine** yönelecek her tehlikeyi (...)»
 - Md. 68: «**Her Türk** hür doğar (...)»
 - Md. 69: «**Türkler** kanun nazarında eşit ve (...)»
 - Md. 70: «(...) **Türklerin** doğal haklarındandır»
 - Md. 87: «İlk eğitim bütün **Türkler** için mecburi (...)»
 - Md. 88: «Türkiye ahalisine din ve ırk farkı olmaksızın vatandaşlık itibarıyla **Türk** denir. (...) Vatandaşlık kanunu uyarınca Türklüğe kabul olunan herkes **Türktür**»
- Kürt yoktur = «Dağlı Türk»
- Kürtçe yoktur = Türkçenin bir diyalekti.

B.Oran

8

Asimilasyon:

Şark Islahat Planı (24 Eylül 1925) ve 1930 Türkleştirme Genelgesi

- **ŞARK ISLAHAT PLANI**

- Md. 14: «(...) vilayet ve kaza merkezlerinde, hükümet ve belediye dairelerinde ve kurum ve teşkilatlarda, mekteplerde, çarşı ve pazarlarda **Türkçeden başka lisan kullananlar**, hükümet ve belediye emirlerine muhalefet ve direnme suçuyla **cezalandırılırlar**»

- Md. 17: «Fırat'ın batısındaki (...) Kürtlerin Kürtçe konuşmaları mutlaka men edilmeli ve kız mekteplerine ehemmiyet verilerek **kadınların** Türkçe konuşmaları temin olunmalıdır»

- **TÜRKLEŞTİRME GENELGESİ**

- “**Yabancı lehçelerle görüşen köyler**”den küçük dağınk olanları “**civar Türk köylerine**” dağıtılacaktır (md. 3)

- “**Bilhassa kadınlar arasında**” Türkçenin yaygınlaştırılmasına çalışılacak, “**Türk kızlarının Türkçe konuşmayan köylülerle evlendirilmesi teşvik**” edilecek, “**Türkçe bilmeyen köylü kadınları**” şehirlere celbedilerek Türk evlerine münasip hizmet ve suretlerle” yerleştirilecektir.

B.Oran

9

Türkçeden Başka Dil Konuşma Yasağı Haberi (Son Posta, 23 Eylül 1932)

Dörtyolda

Türkçeden Başka Lisan Konuşulmıyacak

Dörtyol, (Hususi) — Kaymakamlık tarafından umumî mahallerde Türkçeden başka herhangi dil konuşmalar hakkında şiddetli takibat yapılarak ağır cezalar verileceği tellâlarla ilân edildi.

✱ Şu birkaç gün zarfında Ziraat Bankası portakal müstahsillerine, tüccara, köylüye kredi açtı ve para tevziatına başladı. Memlekette para azlığından sıkılan esnaf ve köylünün yüzü gülmektedir.

B.Oran

10

1930'larda Devlet Katında Zihniyet

- Genelkurmay Bşk. Mareşal Fevzi Çakmak: «Dersim'i bir koloni gibi ele alıp idare etmek lazımdır» (Dersim kitabı)
- Başvekil İsmet Paşa: “Bu ülkede sadece Türk ulusu ırksal haklar talep etme hakkına sahiptir. Başka hiç kimsenin böyle bir hakkı yoktur” (Milliyet, 31. Ağ. 1930)
- Adliye Vekili Mahmut Esat Bozkurt: “Saf Türk soyundan olmayanların bu memlekette tek hakları vardır; hizmetçi olma hakkı, köle olma hakkı. Dost ve düşman, hatta dağlar bu hakikati böyle bilsinler” (Milliyet, 19 Eylül 1930)
- Ankara Askerî Baytar Mektebine Talebe Kayıt ve Kabulü» başlıklı ilanda ilk şart: «A) TC tebaasından ve Türk ırkından olmak» (Cumhuriyet, 25.01.1938).

Baskın Oran

11

MAHMUT ESAT BOZKURT

Milliyet, 17.09.1930

ÖDEMİŞ KONUŞMASI

Adliye Vekili Ödemişte mühim bir nutuk söyledi

Mahmut Esat B. Fethi B. in bütün
tenkitlerine müdellel cevaplar verdi

Vekil B. muhaliflere tenkitlerinde gayrisamimi
olmalarını ve gahşi
endişelerle hareket etmemelerini tavsiye ediyor

İZMİR, 17 A. A. — Ödemiş hükümet dairesinde Adliye vekili Mahmut Esat Beyin söylediği ve kendisi bir halk kültüsü tarafından derin alkışla dinlenen ve şiddetle alkışlanan muhtemelen şu şekildedir:

Aslı Ödemişler, muhtemelen muhtemelen

Hazır burada bilseniz bilirsiniz bütün

ken Adliye vekili olarak değil, meb'usunun

sıfatıyla konuşmasını yerli

bulmuyorum. Bizzatın bir havası

olmuş size gura buhar vermeye istedi

rtın İd Cumhuriyet Halk fırkasının

namazını olarak mebu'usununun

isteyiğiyle Kuvayid Milliye'ye, yine

firkanın azat kabul etmesi bir azat

o'ralı herşeydir. Mebu'usunun

başını müdafî vazifesi en mefelle bu

haber Cumhuriyet Halk fırkasının

kadın, muhtemelen bu şekilde

gibi millî hınamalarını değiştirecek

ediliyette bir adam değildir. Muhale-

fet fırkasının İsmirde kurulmuş gü-

terinde firkasının uğradığı hakareti

fatıle iade edilebilir. İde edilm-

eli İse Cumhuriyet Halk fırkası hınam-

larından değil, tarihten toritisi, alda-

tilmiş temsil güretili vatandaşların

laından korutu, vatandaşın kans ile

resmî İhtiyat yapmalarını çağırıyor; çünki

gün İhtiyatı ve Cumhuriyet hınam-

larına İhtiyat. Bir İhtiyat vatandaş-

lar, bahçesinin nerede c'dağuna yok

da anıyacaktı, aldağın oldu

nu güretili anıyacaktı. Benim

da şüphem yoktu.

Ebediyen C.H. F. rında

kalacağım çünki.

Niçin Cumhuriyet Halk fırkası-

nınca, niçin emdi İhtiyatın, güretili

ben aldağın mebu'usunun için rey aldağın

Cumhuriyet Halk fırkası esas: olar

aldağın İhtiyatı bağla aldağınca. Ve

(Devamı 6 nci sayfa)

H. F. Türk milletine mevkiini iade etti

Cumhuriyet Halk fırkasındanım.
Çünkü bu fırka bugüne kadar yaptık
larile esasen efendi olan Türk milleti-

ne mevkiini iade etti.

Benim fikrim, kanaatım şudur ki,
dost ta, düşman da, dağ da bilsin ki

bu memleketin efendisi Türktür. Öz
Türk olmayanların Türk vatanında

bir hakkı vardır o da hizmetçi olma-

tır, köle olmaktır. Dünyanın en hür
bir memleketindeyim. Onun adına

Türkiye diyorlar. Mebu'usununun sa-

zamimi kanaatını söylemesi için bun-

dan da müsaite yer bulunamadı.
Onun için duygularımı saklamıyaca-

ğım.

Ben, Cumhuriyet Halk fırkası-

danım. Bunun sebeplerinden birisi de

şimendifer siyasetidir. Geçen idare

milleti güretili kadar borca soktuk

ları hede Cumhuriyet Halk fırkası

za riçten bir para almaksızın eski idare-

lerin yedi asırda yaptıkları için faz-

lasını Türk parasıyla, Türk işçisiyle

edî senede yaptı. Vatandaşın

yanından fazlasını yedi sene içerisinde demir

çemberle örtü.

Baskın Oran

12

27 Mayıs 1960 ve 12 Mart 1971 Darbelerinden Sonra Kürtçe

- **27 Mayıs Ortamı:**
 - Cemal Gürsel: «Size Kürt diyenin suratına tükürünüz»
 - M. Şerif Fırat'ın 1948 tarihli kitabının yeni baskısı: «Kürt dili bir dil hamuru değil, bir söz yığıdır (...) bu dağlı Türk kardeşlerimiz, kendilerinin ulusoylarına yakışmayan ve bugün hiçbir kıymet ve mana ifade etmeyen bu söz yığını dilleri söküp atmalıdırlar» (s. 18 ve 19).
- **Kürt tepkileri:**
 - 1) TİP içinde mücadele: Doğulular grubu ve Doğu Mitingleri
 - 2) Özerk mücadele: 1969 Devrimci Doğu Kültür Ocakları (DDKO)
 - Mahkemede 27 kitap sayfası dil dersi:
 - Türkçe ile Kürtçe farklıdır
 - Kürtçeden Türkçeye çok kelime geçmiştir
 - Kürtçe değil, Türkçe fakir bir dildir: «Türkiye Cumhuriyeti Diyarbakır-Siirt İlleri Sıkıyönetim Komutanlığı Askerî Mahkemesi - Askerî Savcılığı. Diyarbakır Evrak no., Esas no., Karar no.» Bu antetteki 18 kelimenin: 4'ü Türkçe, 8'i Arapça, 1'i Farsça, 1'i Kürtçe, 4'ü Fransızca.
 - 3) Kürt yayınları: 1962'de Dersim, Ağrı, Dicle-Fırat, 1963'te Keko, Deng, Roja Newe, Kürtçe alfabe (1968), Özgürlük Yolu (1975), Rızgari (1976; İç-Dış Sömürge, Ezen-Ezilen Ulus Mill.)
- **Kürt tepkilerine resmî tepkiler**
 - Kürtler Türk'tür: 4 harf
 - «Anayasamız, soyut bir ırkçı görüş yerine birleştirici, ülkücü, ilerici bir milli ırkçılığı kabul etmiştir».

B.Oran

13

12 Eylül Askerî Darbesi ve Dil

- **Ortam:** Gözaltına alınanlar: 650.000; işkenceden ölenler: 171; cezaevinde intihar edenler: 43; idam edilenler: 50; imha edilen gazete-dergi: 39 ton.
- **1982 Anayasası**
 - Md. 3/1: «[Türkiye Devletinin] Dili Türkçedir»
 - Md. 26: «Düşüncelerin açıklanmasında ve yayınlanmasında kanunla yasaklanmış olan herhangi bir dil kullanılamaz»
 - Md. 42: «(...) Türkçeden başka hiçbir dil eğitim ve öğretim kurumlarında Türk vatandaşlarına anadilleri olarak okutulamaz ve öğretilemez»
 - Md. 66/1: «Türk devletine vatandaşlık bağı ile bağlı herkes Türk'tür»
- **Siyasi Partiler Kanunu:**
 - Md. 43/3: «(...) Aday adayları Türkçeden başka dil ve yazı kullanamazlar»
 - Md. 81: «[Siyasi partiler, faaliyetlerinde] Türkçeden başka dil kullanamazlar»
- **Seçim Kanunu**
 - Md. 58: «(...) seçim propagandalarında Türkçeden başka dil ve yazı kullanılması yasaktır»
- **Dernekler Kanunu:**
 - Md. 5: «[...] dil farklılığına dayanarak azınlıklar bulunduğu ileri sürmek veya Türk Dilinden veya kültüründen ayrı dil ve kültürleri korumak, geliştirmek ve yaymak suretiyle azınlık yaratmak (...) amacıyla dernek kurmak yasaktır»
- **Nüfus Kanunu:**
 - Md. 16: «Çocuğun adını ana ve babası koyar. Ancak, milli kültürümüze (...) uygun düşmeyen (...) adlar konulamaz»
- **Türkçeden Başka Dillerde Yapılacak Yayınlar Hakkında Kanun (no. 2932)**
 - Md. 2: «Türk Devleti tarafından tanınmış bulunan devletlerin birinci resmî dilleri dışındaki herhangi bir dille düşüncelerin açıklanması, yayılması ve yayınlanması yasaktır»
 - Md. 3: «Türk vatandaşlarının anadili Türkçedir».

B.Oran

14

12 Eylül'de Askerî Cezaevinin Girişi

(Sosyalizm ve Toplumsal Mücadeleler Ansiklopedisi – İletişim Yayınları)

B.Oran

15

12 Eylül'de Diyarbakır 5 no'lu Askerî Cezaevi Duvarında Dil Sloganı

<http://www.kirilmanoktasi.com.tr/Detay.aspx?c=10&i=1550>

B.Oran

16

Kürt Meselesinden Kapatılan Partiler

- **Hukuki gerekçeler:**
 - «Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bölmek»
 - «Ülkede azınlıklar bulunduğunu ileri sürmek, azınlık yaratarak millet bütünlüğünün bozulmasını amaçlamak»
 - «Partiyi bölge ve ırk esasına dayandırmak»
- **Partiler**
 - Türkiye İşçi Partisi (TİP) (1971) (-)
 - Türkiye Emekçi Partisi (TEP) (1980) (-)
 - Türkiye Birleşik Komünist Partisi (TBKP) (1990-1991) (AİHM, 1998)
 - Sosyalist Parti (SP) (1992) (AİHM, 1998)
 - Halkın Emek Partisi (HEP) (1990-1993) (AİHM, 2002)
 - Özgürlük ve Demokrasi Partisi (ÖZDEP) (1992-1993) (AİHM, 1999)
 - Sosyalist Türkiye Partisi (STP) (1992-1993) (AİHM, 2003)
 - Demokrasi Partisi (DEP) (1993-1994) (AİHM, 2002)
 - Demokrasi ve Değişim Partisi (DDP) (1995-1996) (AİHM, 2005)
 - Emek Partisi (EMEP) (1996-1997) (AİHM, 2005)
 - Demokratik Kitle Partisi (DKP) (1997-1999) (AİHM, 2007)
 - Halkın Demokrasi Partisi (HADEP) (1994-2003) (AİHM, 2010)
 - 13) Demokratik Toplum Partisi (DTP) (2005-2009) (AİHM'de).

B.Oran

17

Toplumsal Hayatta Kürtçe Kısıtlamaları ve Uluslararası Hukuk İhlali: Lozan Barış Antlaşması Md. 39/4

- Bütün bu kısıtlamalar uluslararası hukukun ihlali. Türkiye'nin kurucu antlaşması Lozan Md. 39/4 :
 - «**Herhangi bir Türk uyruğunun, gerek özel gerekse ticaret ilişkilerinde, din, basın ya da her çeşit yayın konularıyla açık toplantılarında, istediği bir dili kullanmasına karşı hiçbir kısıtlama konulmayacaktır**»
- Maddeye göre, her TC vatandaşı istediği bir dili **toplumsal hayatın her yerinde** yazılı ve sözlü olarak kullanabilir. Mesela, «basın ya da her çeşit yayın konuları» ibaresi radyo ve TV'yi de kapsar (jenerik terimler, yazıldıkları tarihteki anlamlarına göre değil, uygulama tarihindeki anlamlarına göre yorumlanır).
- Bu serbest kullanımın tek istisnası, resmî dairelerdir.

B.Oran

18

Son On Yılda Reformlar: AB Uyum Paketleri (2001-2004) ve Dil

- **Kaldırıldı:** Anayasadaki « (...) kanunla yasaklanmış olan bir dil kullanılamaz » (2001)
- **Kaldırıldı:** « ... azınlıklar bulunduğunu ileri sürmek veya Türk dilinden ve kültüründen ayrı dil ve kültürleri korumak, geliştirmek veya yaymak » amacıyla dernek kurma yasağı (2002)
- **Mümkün kılındı:** « Anadilde yayın » (« Türk vatandaşlarının günlük yaşamlarında geleneksel olarak kullandıkları yerel dil ve lehçelerde yayın yapılabilir »). (2002)
- **Mümkün kılındı:** « ... yerel dil ve lehçelerde... » özel kurslar açılması (2002)
- **Kaldırıldı:** « Kürtçe isim koyma yasağı » (2003)
- **Kaldırıldı:** Seçimlerde Türkçeden başka dil kullanmaya ceza (2010).

B.Oran

19

Fakat «Burası Türkiye!»: Dil Reformları Uygulamasında İki Örnekolay

- **Örnekolay-1: Radyo ve TV'lerden Yayın**
 - 26 Mart 2002: Yasak Dillerde Yayın Yapma Yasağı kaldırıldı.
 - Bunun üzerine **bürokrasi**, başka iki yasaya dayanarak, yayın yapılamayacağını bildirdi.
 - Hükümet o iki yasadaki sınırlamaları da kaldırdı.
 - Bunun üzerine **bürokrasi** «Yalnızca devlet kanalı TRT'den yayın yapılabilir» yorumunu getirdi. TRT de «özerk» olduğundan yayınlar başlamadı.
 - Hükümet özel radyo ve TV'lerde de yayın yapılabilmesini mümkün kıldı.
 - Bunun üzerine **bürokrasi**, ancak Türkiye çapında yayın yapan kanallarda yayın yapılabileceği kuralını getiren bir yönetmelik çıkardı.
 - Hükümet yerel kanallarda da yayın yapılmasını sağladı.
 - Bunun üzerine **bürokrasi** TRT yasasına göre TRT'nin yabancı dilde yayın yapamayacağını belirtti.
 - Hükümet TRT yasasını değiştirdi.
 - Bunun üzerine **bürokrasi** Diyarbakır Valiliğine vakit kazanmak için yazı yazdı: «**Orada hangi dil konuşulmaktadır?**» (Haz. 2004)
 - Günde 35 dakika yayın Haziran 2004'te, tam gün yayın ancak Ocak 2009'da başlayabildi (TRT-Şeş).
- **Örnekolay-2: Kürtçe özel kursları**
 - 3 Ağustos 2002: Farklı dil ve lehçelerin öğretilmesi yasağı kaldırıldı. Sadece 18 yaş üstü gidebilecek.
 - Bunun üzerine **bürokrasi** zaman kazanmak için bakanlığa yazı yazdı: «**Talep yasal mıdır?**» Sonra, mevcut kurs binasından gayri bir bina, müdür, sekreter tutulmasını istedi.
 - Hükümet 30.7.2003'te mevcut binalarda öğretim yapılabileceğini bildirdi.
 - Bunun üzerine **bürokrasi** çeşitli kusurlar buldu. Mesela yeni yangın merdiveni istedi, öğretmenlerden Kürtçe dil öğretme lisansı talep etti, kapı genişliğini **85 cm** yerine **90 cm** istedi.
 - Hükümet gereken değişiklikleri yaptı, ilk özel dil kursu Batman'da 2003'te açıldı.
 - Bu arada Kürtçe dil dersi için dilekçe veren 10.538 öğrenciden 3.621'i gözüaltına alındı, 15'ine 3 yıla kadar hapis verildi.
 - Ağustos 2005'te son kurs öğrencisizlikten kapandı.

20

Son 3 Yılda Yaşanan Bazı Kürtçe Kısıtlama Olayları

- Bolu Express gazetesinde köşeyazısı : «Türk, işte karşında düşmanın!». DTP'lilerin adları sıralanıyor ve her şehit için 5 DTP'linin öldürülmesi isteniyordu. «Fikir özgürlüğü» gerekçesiyle savcılık takipsizlik verdi. Adalet bakanı durumu Yargıtay'a götürdü, Yargıtay 30 Eylül 2009'da yazıyı akladı.

Buna karşılık:

- Davet edildikleri ABD'de 8 dilde şarkı söyleyen Sur Belediyesi Çocuk Korosundan üç çocuğa, 1940'ta yazılmış «Ey Raqıp» adlı Kürtçe bir marş da okudukları için «terör örgütü propagandası yapmak»tan 5 yıl istemiyle dava açıldı (Bianet, 10.04.08) (Sonuç: öğretmene 10 ay ceza).
- Sadece 2008 yılı içinde şu eylemler takibata uğradı:** Hapiste annesiyle Kürtçe konuşmak (R., 15.05.08); cep telefonuyla sokakta Kürtçe konuşmak (R., 06.06.08); parka Kürtçe çiçek adı vermek (Antenna, 15.08.08); Kürtçe bayram tebriki yollamak (R., 23.11.08); Türkçe seçim konuşması yaparken arkaya dönüp Kürtçe su istemek (Sırrı Sakık) (R., 13.01.09); q, w, x harflerini kullanmak (1928 tarihli «Türk Harflerinin Kabulü ve Tatbiki» Kanununa muhalefet) (R., 27.12.08).
- Oğullarının mezarına Kürtçe «Şehidin ruhuna el fatiha» yazdıran bir aileye soruşturma açıldı (T., 25.08.10)
- Diyarbakır Sur Belediye Başkanı Abdullah Demirbaş, turizm broşürlerini 5 dilde (Türkçe, Kürtçe, Ermenice, Süryanice, İngilizce, Rusça) bastırınca Danıştay tarafından görevden alındı. Tekrar seçilince, «örgüt üyeliği»nden tutuklandı. Mayıs 2009'da «Sayın Ocalan» demekten 2,5 yıla mahkum oldu. Şimdi KCK davasından yargılanıyor.

B.Oran

21

Diyarbakır Sur Belediyesinden Çok Dilde Yayınlar

Diyarbakır KCK Davasında Uluslararası Hukuk İhlali: Lozan Barış Antlaşması Md. 39/5

- Aralarında çok sayıda belediye başkanı olan KCK sanıkları, «PKK'nın şehir örgütlenmesi» gerekçesiyle yargılanıyor. Sanıklar Kürtçe savunma yapmak istiyor, mahkeme izin vermiyor. Dava kilitlendi.
- Oysa, Lozan md. 39/5 şöyle diyor:
«Devletin resmî dili bulunmasına rağmen, **Türkçeden başka bir dil konuşan Türk uyruklarına, mahkemelerde kendi dillerini sözlü olarak kullanabilmeleri bakımından uygun düşen kolaylıklar sağlanacaktır.**»
- Sanık avukatlarının, Lozan konusunda bir «uzman kişi» dinletme talepleri mahkemece reddedildi. Oysa, Ceza Muhakemeleri Kanunu md. 178'e göre, mahkeme dinlemek zorundaydı.
- Mahkemenin ret gerekçesi: «Sanıklar Türkçe biliyor». Oysa Lozan, AİHS md. 6'nın aksine, biliyor-bilmiyor ayrımı yapmıyor; sanığın kendini en iyi ifade edebileceği dilin, yani anadilinin farklı olması yeterli.
- 39/5'deki bu hak, **sözlü** olarak kullanılmak şartıyla, resmî dil Türkçe dışındaki bir dili bir resmî dairede kullanma hakkının tek örneği.

B.Oran

23

Diyarbakır KCK Davasında İç Hukuk İhlalleri

- 1) Anayasa'nın "Hak Arama Hürriyeti" başlıklı 36. maddesinde düzenlenen «savunma hakkı»nı engelleme,
- 2) TCK Md. 257'de düzenlenen «görevi kötüye kullanma»,
- 3) 5271 sayılı CMK'nın sözü edilmiş 178. maddesi,
- 4) Yargıtay'ın sözü edilmiş ilke kararı,
- 5) 2802 s. Hakimler ve Savcılar Kanununun Disiplin Hükümleri bölümünde yer alan "Yer Değiştirme Cezası" başlıklı md. 68/b'de düzenlenen "Yaptıkları işler veya davranışlarıyla görevini doğru ve tarafsız yapamayacağı kanısını uyandırmak..." biçimindeki disiplin maddesi.

B.Oran

24

Türkiye'de Çok Dilde Yol Levhası

Bir Hakkari Fırınında Kürtçe Tabela – 2010

<http://www.internethaber.com/hakkaride-iki-dilli-firin-acilimi-318712h.htm>

Nusaybin'de Kürtçe Manav Etiketleri

<http://www.nusaybinim.com/haber.php?id=621>

B.Oran

29

Batmanlı Manav Mehmet Nurullah Yılmaz'ın İzmir'de Kürtçe Etiketleri

<http://www.nusaybinim.com/haber.php?id=621>

B.Oran

30

Fakat: «Burası Türkiye!»

- İsmail Beşikçi 4 Mart 2011'de İstanbul 11. Ağır Ceza Mahkemesinin 2'ye 1 kararıyla 15 ay hapse mahkum edildi.
- Gerekçe: «Gerilla» kelimesini kullanması, Kandil'i «Qandil» biçiminde yazması.

(fotoğraf: Ali Paydaş)

B.Oran

31

«Burası Türkiye»nin Olumlu Tarafı: Mahkeme Başkanının Muhalefet Şerhinden Notlar

- «Yazı bir bütün olarak incelendiğinde; yasadışı silahlı bölücü terör örgütü PKK'nın yaptığı eylemlerden bahsedilmemekte[dir] ve bu örgütün övüldüğüne dair de herhangi bir şey yoktur. (...)
- «(...) Ben de dava konusu yazının düşünce olarak içeriğini benimsememekle birlikte, yazıda (...) herhangi bir suç unsurunun bulunmadığı (...) anlaşıldığından, ayrıca yazıda salt «gerilla» kelimesinin ve «Q» harfinin kullanılmasının atılı suç unsurlarını oluşturmayacağı görüşünde olduğum için, sayın çoğunluğun yukarıdaki kararına katılmıyorum».

B.Oran

32

Çözüm Süreci Zorlu

Türk-Kürt, Sünni-Alevi, Dinci-İlerici, Sağcı-Solcu vs. vs. kavgası mı,
Çağdaşlaşma Dalgaları kavgası mı?

Osmanlı	I. Çağdaşlaştırma Dalgası (1920 ve 30'lar)	II. Çağdaşlaştırma Dalgası (2001-2004)
Yarı-Feodal İmparatorluk	Ulus-devlet (monist)	Demokratik Devlet (plüralist)
Ümmet	Ulus ("imtiyazsız, sınıfsız, kaynaşmış..")	Birey (insan)
Tebaa	Vatandaş (zorunlu)	Gönüllü Vatandaş
Müslüman Osmanlı	Türk (Müslüman-Türk) (LÂHASÜMÜT)	Türkiyeli

33